"Büyüleyici, trajik ve dokunaklı bir kitap."
Vladimir Nabokov

PUSKİN EDEBİYAT OKULU

SASA SOKOLOV

BUDALALAR OKULU

ROMAN

Rusçadan Çeviren
Sabri Gürses

TİMAŞ

BUDALALAR OKULU
Saşa Sokolov

TİMAŞ YAYINLARI | 3965
Dünya Edebiyatı Dizisi | 33

YAYIN YÖNETMENİ
İhsan Sönmez

EDİTÖR
Ayşe Tuba Ayman

DÜZELTİ
Ümran Tüzün

KAPAK TASARIMI
CumbaCo

İLLÜSTRASYONLAR
Galina Popova

İÇ TASARIM
Tamer Turp

1. BASKI
Ocak 2016, İstanbul

ISBN
ISBN: 978-605-08-2176-5
9 786050 821765

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr
timas@timas.com.tr

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT
Neşe Matbaacılık A.Ş.
Akçaburgaz Mah. Mehmet Kopuz Sk. No: 17
Kıraç-Esenyurt/İstanbul
Telefon: (0212) 886 83 30
Matbaa Sertifika No: 22861

ИНСТИТУТ ПЕРЕВОДА

AD VERBUM

Bu eser, Rusya Edebî Çeviri Enstitüsü - *İnstitut Perevoda* desteğiyle yayımlanmıştır.

YAYIN HAKLARI
A School for Fools - Школа для дураков © 1976 Alexander (Sasha) Sokolov.
Elkost International Literary Agency ile temsil edilen bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Kalem Ajans ile anlaşmalı olarak Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

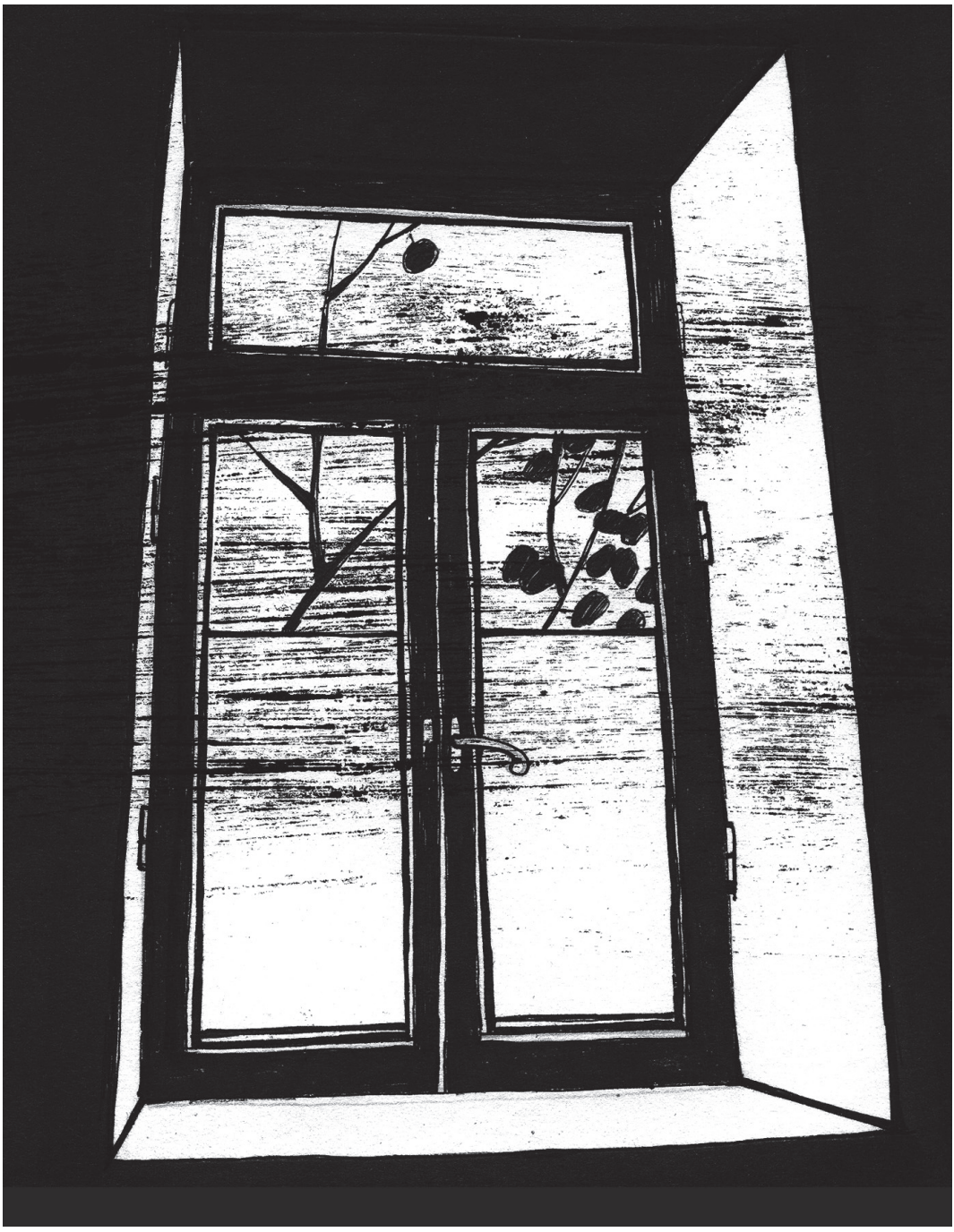

I. BÖLÜM
NYMPHEA

Evet, ama nereden başlamalı, hangi sözcüklerle başlamalı? Ne fark eder, başla işte sözcüklerle. Orada, istasyonun yanındaki gölün kıyısında. *İstasyonun yanındaki*? Ama bu inandırıcı değil, bir üslup hatası, Vodokaçka olsa hemen düzeltirdi, istasyon yanında büfe ya da gazete bayisi olur, göl olsa olsa istasyonun yakınında olur. Neyse, istasyon yakınındaki diyelim, sanki konu buymuş gibi. Güzel, o zaman böyle başlıyorum: Orada, istasyon yakınındaki gölde. Bir dakika, istasyon da bir istasyon, lütfen, zahmet olmazsa istasyonu da tarif et, nasıl bir istasyon, nasıl bir bekleme yeri: Ahşap mı beton mu, yan yana hangi binalar var, herhalde sen ezberlemişsindir renklerini ya da belki de tanıyorsundur o istasyondaki o binalarda yaşayanları? Evet, tanıyorum, daha doğrusu, tanıyordum istasyonda yaşayan bazı insanları ve onlar hakkında bir iki şey anlatabilirim, ama şimdi değil, sonra, vakit olunca, şimdi istasyonu tarif edeceğim.

Sıradandı: Bekçi kulübesi, çalılar, vezne, platform, tabii ahşap, gıcırtılı, kalaslardan yapılmış bir platform, sık sık kıymıklar fırlar ve çıplak ayakla orada gezilemezdi. İstasyonun etrafında ağaçlar büyümüştü: Kavaklar, çamlar, yani çeşitli ağaçlar, çeşit çeşit. Sıradan bir istasyondu istasyonun kendisi, ama peki ya istasyonun ardındaki – o çok güzel, sıradışı bir şeydi: Bir göl, uzun otlar, dans pisti, bir koru, bir tatil mekânı ve diğer şeyler. İstasyon yakınındaki gölde genellikle akşamları, işten sonra yüzülürdü, elektrikli trenlerle gelir yüzerlerdi. Hayır, ama önce

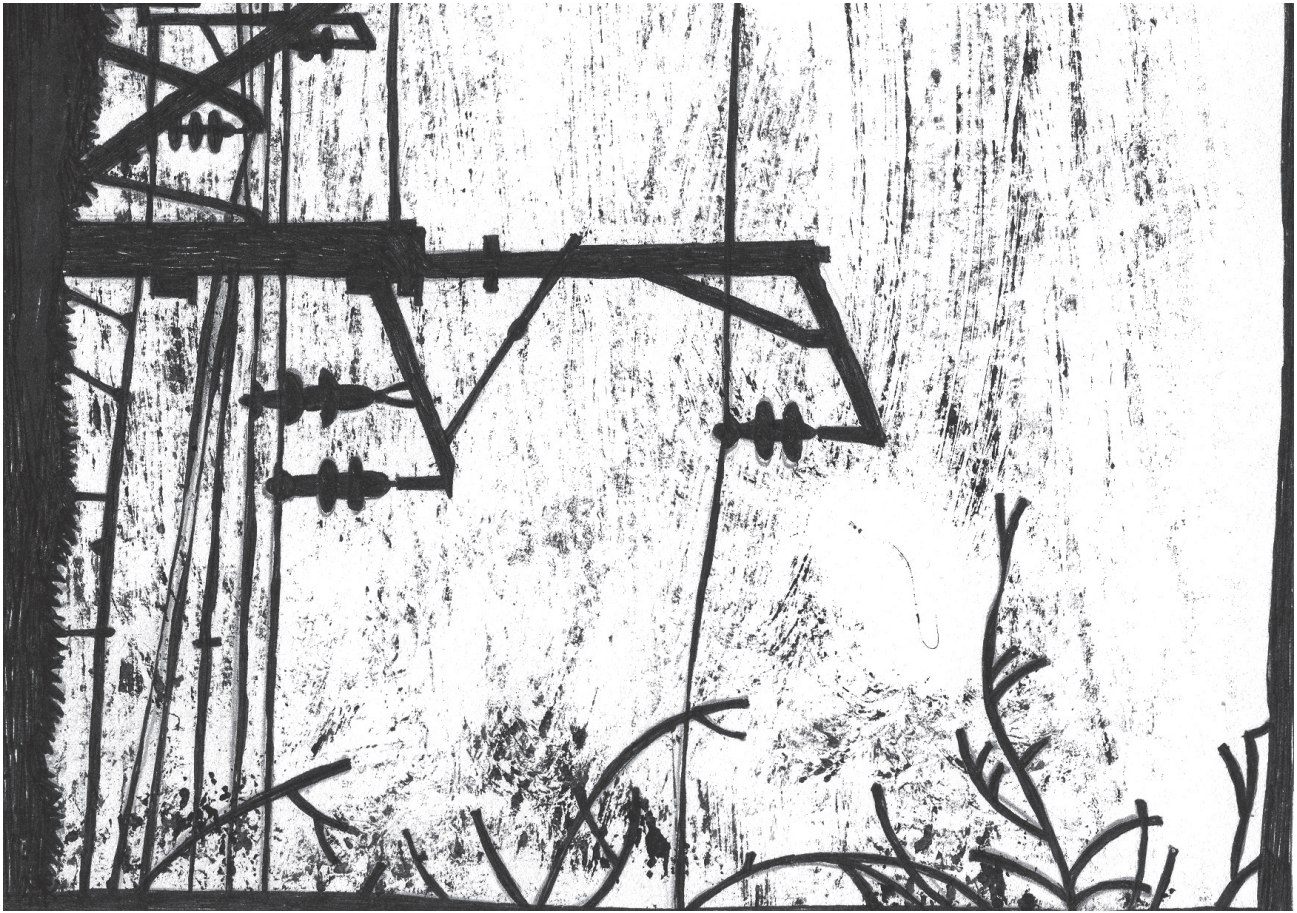

dağılır, daçalarına[1] giderlerdi. Yorulmuş olurlardı, üfleye püfleye mendille yüzlerini silip iş çantalarını, alışveriş çantalarını sallarlardı. Alışveriş çantalarında neler olduğunu hatırlar mısın? Çay, şeker, tereyağı, salam; taze, kuyruğu çırpınan balık; makarna, tahıl, soğan, konserveler; nadiren de tuz. Daçalar arasında yürünür, verandalarda çay içilir, pijamalar giyilir, kollar omuzlara atılıp bahçelerde gezilir, rengârenk sudaki itfaiye teknelerine bakılır, kurbağaların çokluğuna şaşılırdı – otların her yanında hop hop kurbağalar gezerdi – çocuk ve köpeklerle oyalanılır, badminton oynanır, buzdolaplarından kvas içilir, televizyon seyredilir, komşularla sohbet edilirdi. Peki neden nehre inmezlerdi? Girdap ve derin akıntılardan, rüzgâr ve dalgalardan, çukur ve derin sazlıklardan korkarlardı. Belki de bir nehir yoktu? Belki. Ama ne derlerdi ona? Nehir derlerdi.

Aslında, bütün patika ve yollar, bölgemizdeki her şey göle uzanırdı. Ormanın en uzak noktasına konmuş daçalardan bile, ince, zayıf, neredeyse gerçek olmayan patikalar uzanırdı. Akşamleyin zar zor aydınlatılır, yanıp sönerlerdi; aynı zamanda çok daha önemli, çok eskiden beri ve sonsuzca aşınmış patikalar gibi, artık dere bile olamayacak kadar çok ezilmiş, üzerlerinde birtakım otlar bitmiş küçük yollar gibi – böyle küçük yollar ve patikalar, parlak, beyaz ve düzgün bir şekilde aydınlatılırdı. Günbatımında oluyor bu tabii, doğal olarak, günbatımında, bütün patikalar göl tarafına uzanırdı. Sonunda kıyıdan birkaç yüz metre ötede mükemmel bir yola kavuşurlardı. Ve bu yol biraz dolambaçlı gider, sonra bir akağaç korusuna girerdi. Bir bak ve itiraf et: Akşamleyin, gri bir ışık altında, koruya bisikletle gelmek kötü mü olur, yoksa iyi mi? İyi. Çünkü bisiklet hep iyi bir şeydir, – her yolda, her yaşta. Örnek olarak, meslektaşımız Pavlov'u ele al. Fizyologdu, hayvanlarla çeşitli deneyler yapmıştı ve sık sık bisikletle gezerdi.

1 Kır evi. (Rus.) (ç.n.)

Bir okul kitabında – sen herhalde hatırlarsın bu kitabı – Pavlov hakkında özel bir bölüm vardır. Önce resimler gelir, resimlerde ağızlarına özel fizyolojik borular sokulmuş köpekler resmedilmiştir ve köpeklerin zille birlikte yemek almaya alıştığı, Pavlov'un onlara yemek vermeyip sadece zili çaldığı zaman hayvanların heyecanlanıp salya akıttığı anlatılır – çok şaşırtıcı bir şey. Pavlov'un bisikleti vardı ve sık sık gezerdi onunla. Hatta gezilerden biri gösteriliyor ders kitabında. Pavlov orada artık yaşlı, ama cesur görünüyor. Bisikletle geziyor, doğayı gözlüyor, gidonunda da – tıpkı deneylerdeki gibi bir zil var. Üstelik, Pavlov'un uzun ak bir sakalı var, tıpkı o zamanlar hayatta olan, belki bugün bile bizim daça bölgemizde yaşayan Miheyev'inki gibi. Miheyev de Pavlov da bisikleti severdi, ama aralarındaki fark şuydu: Pavlov bisikletle keyif için gezer, dinlenirdi; Miheyev içinse bisiklet hep işti, böyleydi onun işi – bisikletle mektup dağıtmak. Onun hakkında, postacı Miheyev hakkında – belki bir ailesi de vardı, Medvedev'in de vardı? – ayrıca konuşmak lazım, ona özel bir vakit ayırmak lazım, içimizden biri – ya sen ya ben – bunu kesinlikle yapacağız. Fakat sanırım sen daha iyi bilirsin postacıları, çünkü benimkinden büyük bir daçada yaşadın sen; komşulara sorarsan muhtemelen söylerler, sorunun çok karmaşık olduğunu ve hemen orada açıklamanın neredeyse mümkün olmadığını. Biz, der komşular, sizi pek takip etmedik – yani bizi ve bu da, yani, genel olarak soru pek bir tuhaf, neden arkadaşınız böyle saçma şeyleri aydınlatmaya kalkışmış ki, kimin ne kadar yaşadığı ne fark eder, ciddi bir şey değil yani, daha iyi bir iş bulun kendinize: Bahçeniz bakımsız, ağaçlar görünüşte hiç çapalanmamış, elmalar da yenmeyi sever, hatta uçarı Norvegov onun sabah erkenden çapalanması gerektiğini söyler. Evet, çapalıyor, deriz biz – içimizden birileri – ya da koro halinde söyleriz: Evet, çapalıyor. Eğitmen Norvegov'un hem vakti hem isteği vardır.

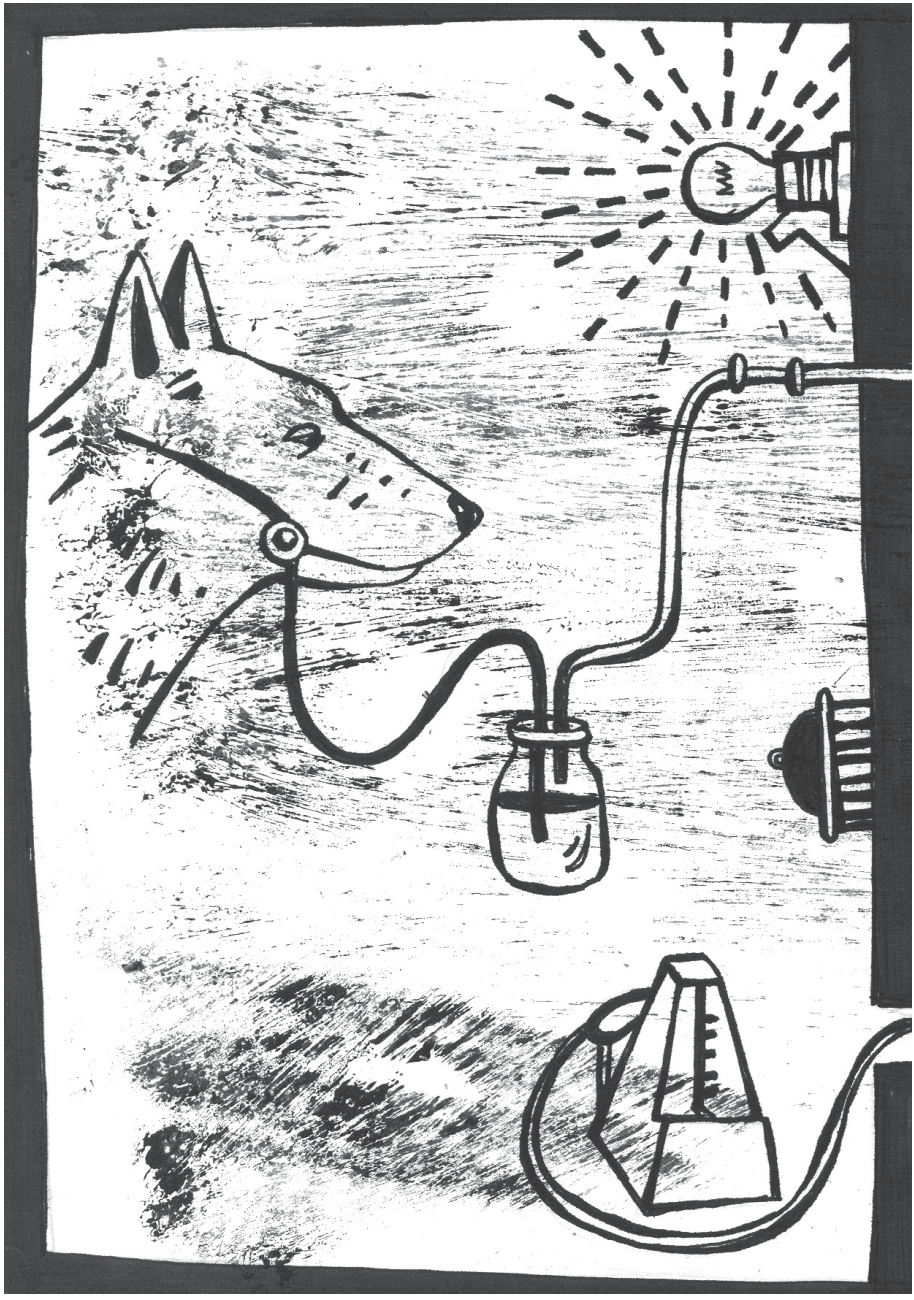

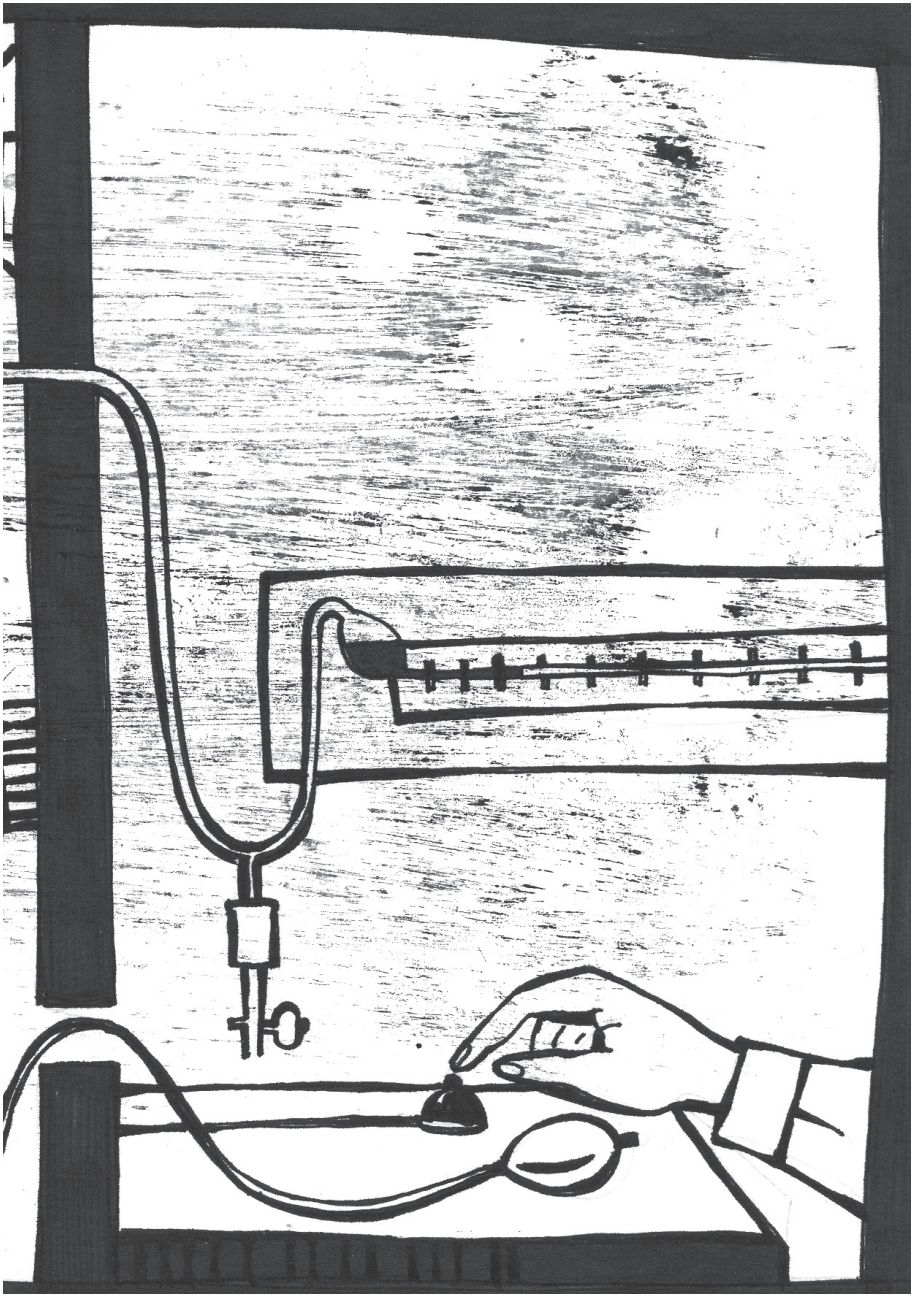

Üstelik onun bahçesi de vardır, evi de vardır, bizimse – bizim öyle bir şeyimiz yok daha – ne zaman ne bahçe ne ev. Siz basitçe unuttunuz, biz genel olarak çok uzun zamandır, herhalde dokuz yıldır bu köyde yaşamıyoruz. Daçayı sattık çoktan – alıp sattık. Ben şimdi senin çok daha konuşkan, sosyal bir insan olarak bir şeyler eklemek istediğinden şüpheleniyorum, dedikoduya kalkacaksın, başlayacaksın niye sattık ve sana göre neden satmayabilirdik ve mümkün müydü, gerekli miydi satmak falan filan diye. Ama en iyisi bunlardan uzaklaşalım, ilk elektrik lambasına gidelim, duymak istemiyorum onların sesini.

Babamız daçayı sattı, emekli olunca sattı, oysa emekli maaşı o kadar yüksek ki daçanın postacısı Miheyev, hayatı boyunca güzel yeni bir bisiklet hayali kuran, ama cömert değil de sadece savurgan biri olduğu için yeterli parayı bir türlü toplayamayan Miheyev, bizim komşularımızdan birinden, savcı arkadaşından babamızın nasıl bir emekli maaşı alacağını öğrenince az kalsın bisikletinden düşüyormuş. Postacı sakin sakin geçmiş komşunun daçasının çitlerinin önünden – bu arada, onun soyadını hatırlamıyor musun? Hayır, hemen hatırlayamıyorsun: İsim hafızan kötü, zaten ne yararı var bütün bu adların, soyadların – değil mi? Elbette, ama soyadını bilseydik, daha kolay olurdu anlatmak. Geçici olarak bir soyadı uydurmak da mümkün, zaten – ne olursa olsun – bunların hepsi geçici, gerçek olsa bile. Ama diğer yandan, eğer geçici bir soyadıyla çağırırsak onu, bizim burada bir şeyler uydurduğumuzu, birini kandırmaya çalıştığımızı, yanılttığımızı düşünecekler, ama biz kesinlikle bir şeyi gizlemeye çalışmıyoruz, komşumuz olan adamdan, köydeki herkesin tanıdığı ve onu savcı yoldaş olarak çağırdığı bir komşudan bahsediyoruz, onun daçası da sıradan, çok gösterişli değil, boşuna gevezelik ettiler sözde evi çalıntı kerpiçtenmiş diye – yani sen bilirsin? Ha? Neden bahsediyorsun? Sen ne – ya dinlemiyor musun beni? Hayır, dinliyorum, sadece şimdi o şişelerde herhalde bira var diye düşündüm. Hangi

şişeler? Şu büyük şişelerde, komşunun kulübesindekiler, onlarda bildiğin bira vardı – ne dersin? Bilmiyorum, hatırlamıyorum, uzun zamandır düşünmemiştim o vakitleri.

Ve tam komşunun evinin yanından Miheyev bisikletle geçerken, ev sahibi kulübenin eşiğinde durmuş, ışıkta bira dolu şişeyi incelemişti. Miheyev'in bisikleti şiddetle titriyordu, topraktan çıkan çam köklerine takılınca sarsılıyordu ve komşu Miheyev'in bisikletini duymamış, fark etmemişti. Duyup fark edince hemen çite koştu ona mektup var mı diye sormak için, ama bunun yerine – kendisinin de beklemediği bir şekilde – postacıya şunu söyledi: Savcı var ya – dedi savcının arkadaşı – duydun mu emekli olmuş. Gülmüş. Ne kadar vermişler, dedi Miheyev hiç durmadan, ama hafifçe hızını keserek – ne kadar para vermişler? Gittiği yöne baktı ve komşu postacının güneş yanığı yüzünde hiçbir ifade olmadığını gördü. Postacı, her zamanki gibi sakin görünüyordu, sadece üzerine yapışan çam iğneleriyle birlikte sakalı rüzgârda dalgalanıyordu: Doğuştan hızlı olan rüzgârda, bisiklet rüzgârının hızıyla ve komşuya – biraz da şair olduğundan, öyle geldi ki Miheyev'in bütün daça cereyanlarıyla serinleyen yüzünden çıkıyordu rüzgâr ve Miheyev bizzat köyde Rüzgâr Gönderen diye bilinen kişiydi. Daha doğrusu, *bilinmeyen*. Hatta kimse görmemişti bu adamı, belki de hiç var olmamıştı bile. Ama geceleyin, gölde yüzdükten sonra, daça sakinleri ışıklı verandalarına çıkar, hasır koltuklarına yerleşir ve birbirlerine türlü türlü hikâyeler anlatırdı, bunlardan biri de Gönderen efsanesiydi. Bazıları onun genç ve bilge olduğunu öne sürerdi, bazıları da yaşlı ve aptal olduğunu, daha başkaları da onun orta yaşlı olduğunu, ama gelişmemiş ve eğitimsiz olduğunu söylerdi, başkaları da vardı ki onun yaşlı ve akıllı olduğunu söylerdi. Bir de beşinciler gelip Gönderen'in genç, kısır ve aptal olduğunu – ama dâhi olduğunu söylerdi. Onun yazın en güneşli ve sıcak günlerinde ortaya çıktığını, bisikletle gezdiğini, ceviz düdüğünü öttürdüğünü ve tek yaptığının gittiği

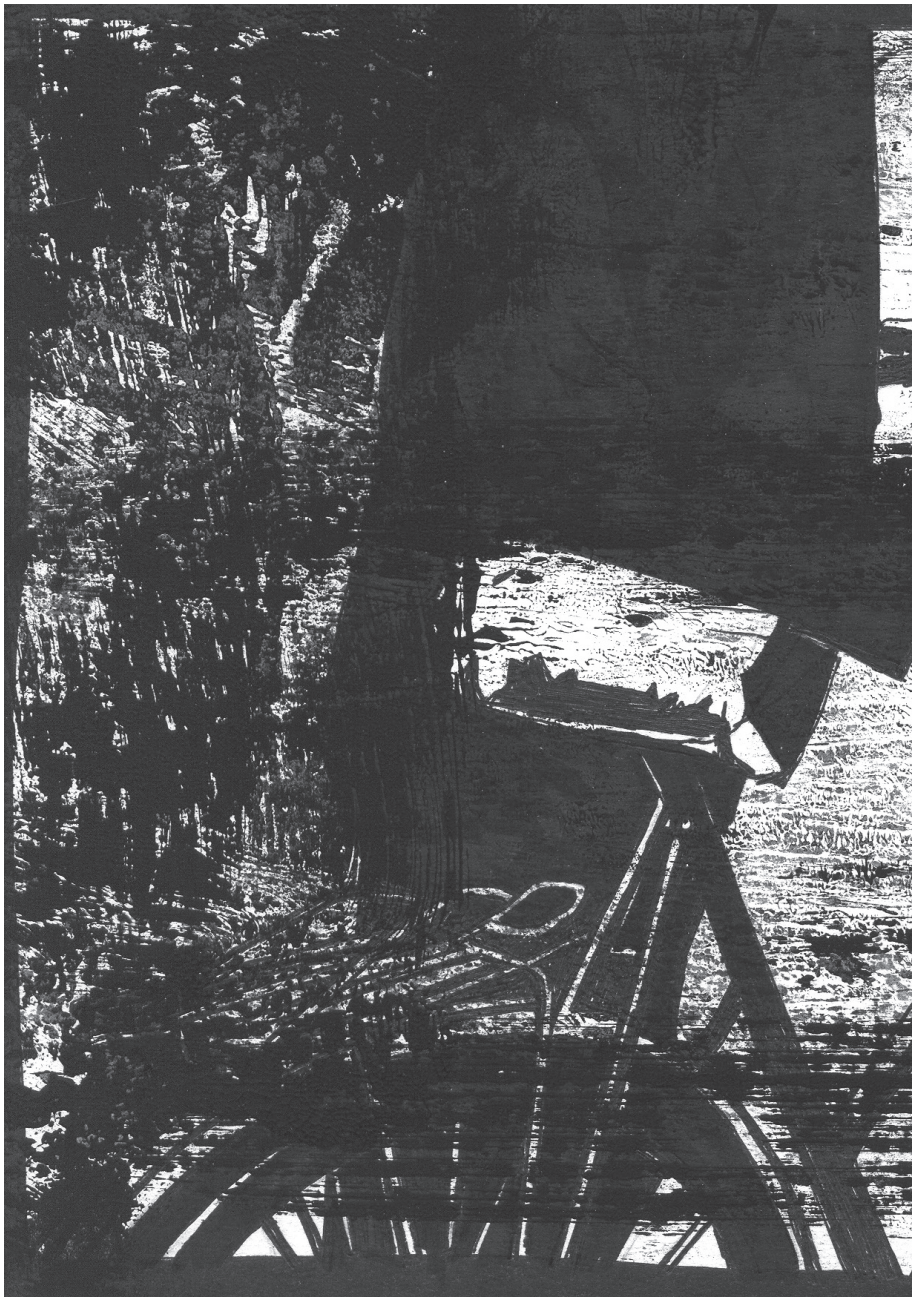

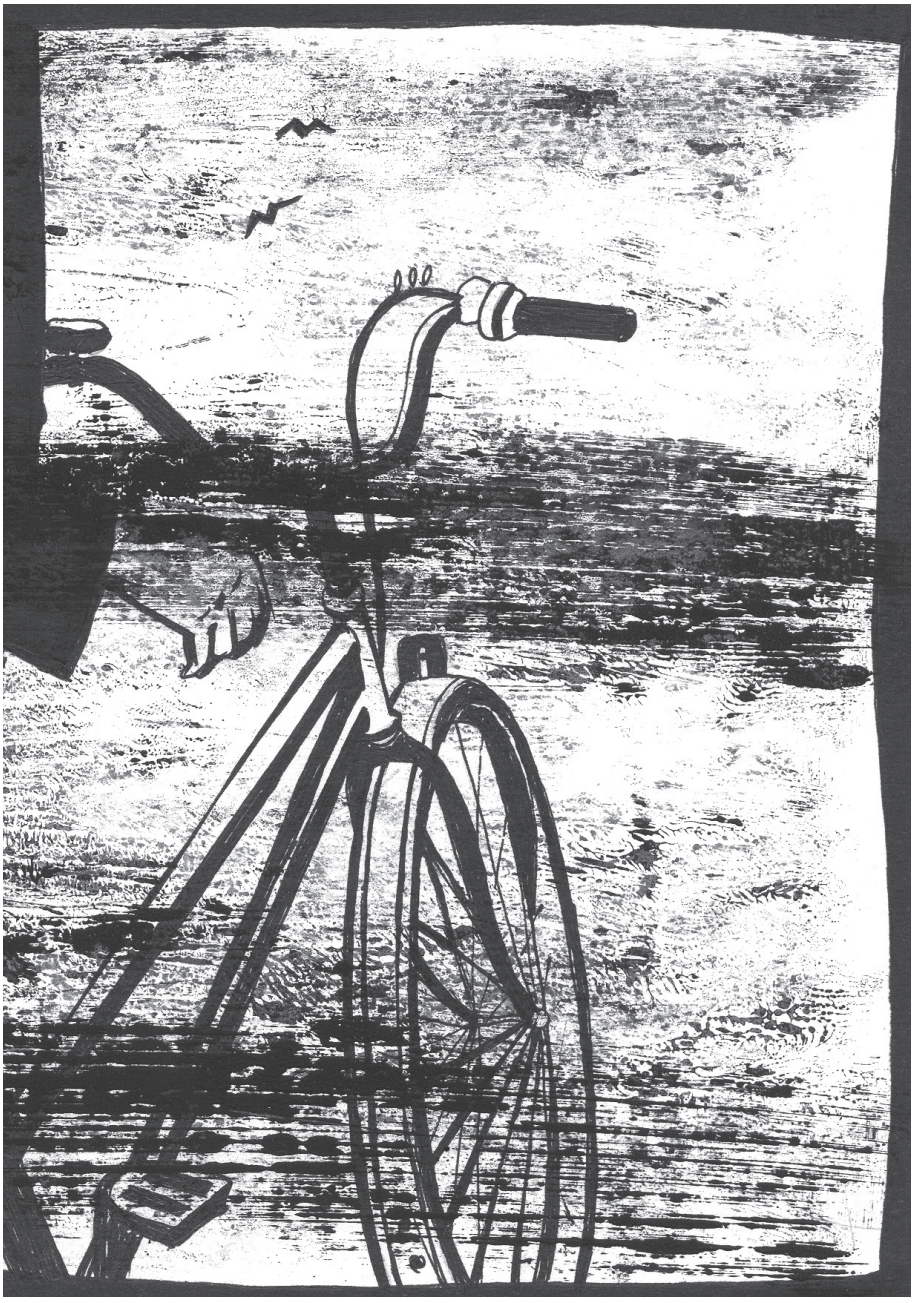

yerlere rüzgâr göndermek olduğunu açıklardı. Anlaşılan, Gönderen rüzgârı sadece artık bir sürü irili ufaklı daça olan yerlere gönderiyordu. Ya-ya, orada da tam da böyle bir yer vardı. Eğer yanılmıyorsam, istasyon bölgesinde üç ya da dört daça köyü vardı. Peki ya istasyonun adı neydi? Asla göremiyorum uzaktan. İstasyondu adı.

Beşinci bölge bu, biletin fiyatı otuz beş kapik, tren saat on ikide geliyor, kuzey dalı, akasya dalı ya da mesela nilüfer dalı, beyaz çiçeklerle çiçek açıyor, katran ruhu kokuyor, tozlu tren vagonu duman çıkarıyor, ray hattı boyunca belli belirsiz görünüyor, akşamları parmak ucunda dönüyor bahçeye ve elektrikli trenlerin geliş gidişini dinliyor, çatırtılarda irkiliyor, sonra ışıkları kapatıyor ve uyuyor, Bülbül adlı kuşları ısrarlı bir kaygıya sürüklüyor; dal uyuyor, ama ona simetrik olarak yerleştirilmiş tren, sönük bir şekilde karanlığa koşuyor zincir zincir, her çiçeğin ismiyle çınlıyor, uykusuz demir istasyon ihtiyarlarını boğuyor, ayaksız ve körleşmiş mücadelesiyle vagon mızıkacılarının, portakal renkli kolsuz yelek giyen mavimsi yol müfettişlerinin, akıllı profesörlerin ve akılsız şairlerin, daça dışlanmışlarının ve boşa pışpışlanmışların – erken ile geç balığın oltası, saydam ormanın esnek dantellerine atılmış oltası, ayrıca yaşı geçkin şamandıra adalılar, yüzleri kanalın kara sularında sallanan, bir beyaz bir al görünen ve sonunda kayık iskelelerinin çalışanları, çözülmüş kayık zincirlerinin şakırtısı engel olan neşeli şapırtılar, yelkenlerin hışırtısı ve omuzlarına attıkları Gogolesk düğmesiz paltolarıyla bekçi kulübesinden çıkıyorlar ve kıyıdaki porselen kumların üzerinde, kumullar üzerinde, çimenlik tepelerin üzerinde yürüyorlar; çalışanların sessiz zayıf gölgeleri sazlıklara, çalılara düşüyor, ev yapımı pipoları akça ağaçtan kütükler gibi ışıldıyor, enfes gece kelebeklerini davet ediyor; ama dal uyuyor, kapatmış taç yapraklarını çiçeklerin, tren kavşaklarda duraksayarak hiçbir şekilde uyandırmıyor onu ve çiy damlalarını titretmiyor – uyu uyu kokulu katran

ruhu dalı sabahleyin uyanırsın ve çiçeklerin sonra solar dök taç yapraklarını semaforlarla ve ustaca dans ederek ahşap kalbini gül istasyonlarda sat gelen ve giden yolculara ağla ve bağır soyunarak aynalı kompartımanlarda isminin ne olduğunu bana derler Dal ben Dalıyım akasyanın ben Dalıyım demir yolunun ben Dalım gebe kalmış Nightingale adlı tatlı kuştan ben gebeyim gelecek yaza ve yük treninin harabesine işte alın beni alın beni hiç fark etmez çiçeklenirim bu çok ucuz ben istasyonda bir rubleden fazla değilim ben biletle satılırım ama isterseniz böyle bedava yolculuk edin kondüktör yok hasta bekleyin ben kendim açayım görüyorsunuz ben hep kar rengiyim yani saçın beni iyice saçın öpücüklerle kimse fark etmez taç yapraklarını beyazda görünmez bense artık bıktım her şeyden bazen kendi kendime hayatı boyunca kıpkırmızı bir lokomotif mıcırından kıyıdan giden bir kocakarı gibi geliyorum korkunç bir yaşlı o ben istemiyorum sevimli bir kocakarı olmak hayır istemiyorum biliyorum yakında öleceğim raylarda ben ben hastayım ben hasta olacağım öldüğüm zaman bırakın bırakın bu tekerlekleri avuçlarınızın mazotundaki avuçlarınızı belki bu mendillerle ben yanlış söyledim ben Dalım temiz beyaz bir dal çiçeğin hakkı yok bahçelerde saklıyım bağırmayın ben bağırmıyorum bu buluşma bağırıyor tra ta ta nerede olay tra ta ta ne tra kim tam ta nerede tam tam tam Beta dar dağ dal orada pencerenin ardında evde tom tra ta tom ah kim ah sim ah Beta dallar ah rüzgâr tararam tramvay t r a m v a y ay akşam iyi biletler bi let ler ki yok Lethe Nehri Lethe ona yok ay renk ş Beta ş Alfa Beta Gamma ve devamı ki kimse bilmiyor niye ki kimse istemedi öğretmek bize Yunanca aydınlanma hatasıydı onlar açısından bu onlar için biz sıralayamayız tek bir gemiyi ama koşan Hermes çiçeğe benzer ama biz hemen hiç anlamayız bu nereden gelir Borazan başlık boru başlar ama davul doğal olarak bey tra ta ta soru bu kondüktör yanıt yok kondüktör ki siz orada bağırıyorsunuz siz

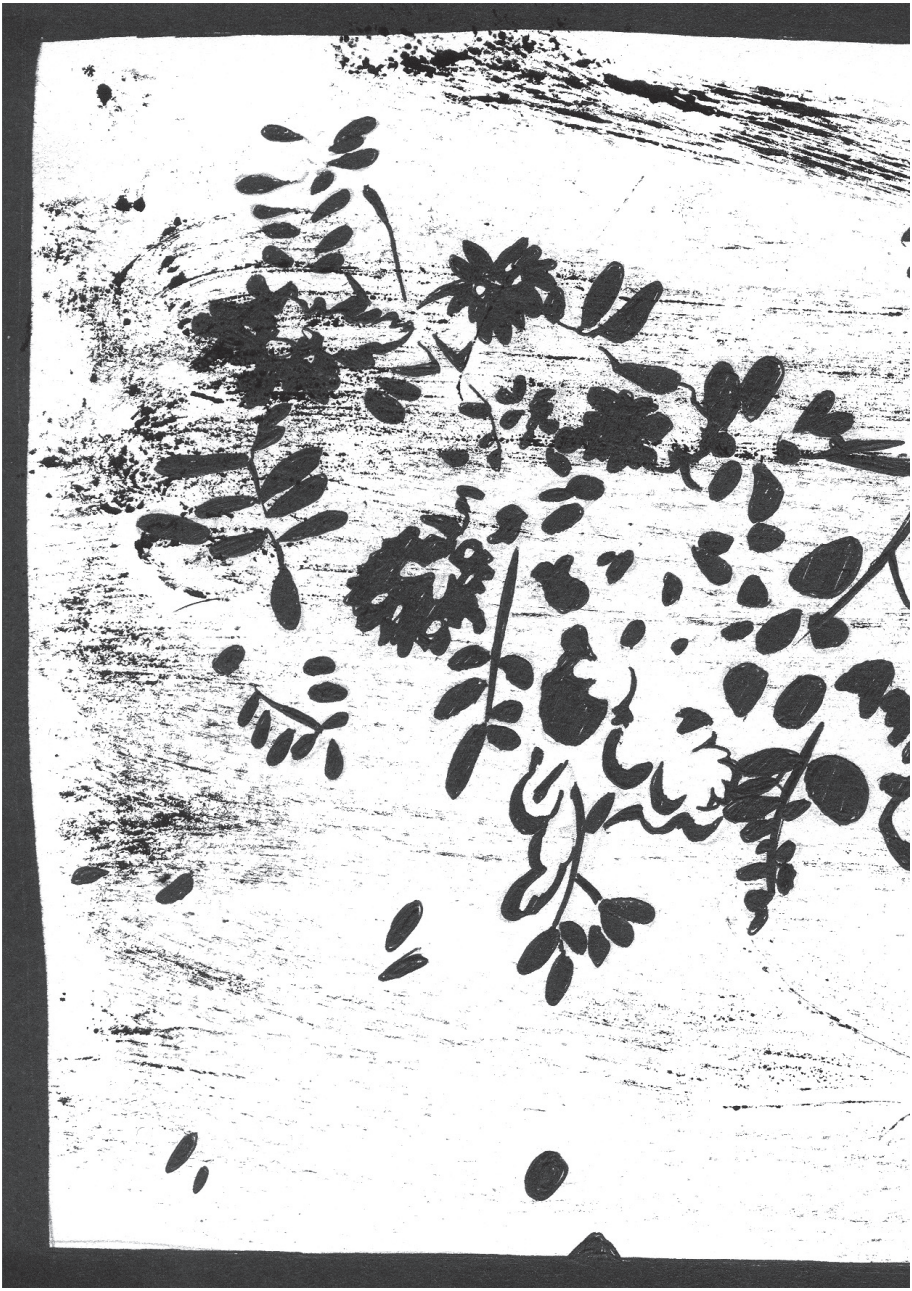

kötü size öyle geldi ki bana iyi bu tesadüfi affedin artık ben tam olarak biliyorum bunun tesadüfi olduğunu ama biliyorsunuz uyuyakalmıştım ve duyuyorum birdenbire ne o şarkı söylüyor biri ne o ne a ne o ne a ne o ne a neo brutto İtalya İtalyan biri Dante insan Bruno insan Leonardo sanatçı mimar entomolog eğeristersengörmekuçandörtkanatlıyıithırsızlarıMilanskoykalesindengöreceksinkarakatranruhu Malino'ya bilet hatta iki olsun bana ve Miheyev'e Mendeyev'e istiyorum katran ruhu uçsun dallarda derelerde çukurlarda biçilmemiş boylu boyunca başlıca Beta demiryolunun kümeleri Hollanda doğumlu Tinbergen'in kedisinin çalıların kuytularında meslektaşıyla evlendiği ve kısa sürede çimlerin evde de yer bulduğu anlaşıldı çünkü *phyllanthus* değil ama tamburin elbette vurun kim tamburla tam ta tam ta tam tam basit neşeli bir şarkı Vetoçka'daki sazlıktan budalası demirden yolun tra ta ta tra ta ta çıktı kedi ortaya peşinden de kedi ama Tinbergen'in kedisi dans ederek delicesine çoktan yaşıyor ekskavatörcüyle sonsuza dek vermiyor uyumaya sabahın altısında şarkı söylüyor mutfakta hazırlıyor ona yiyecek bir şeyler kazanda sıcak bir alev ısıtıyor ateşi pişiren ona bir isim vermeli eğer Tinbergen kedisi o olacaksa Tinbergen cadısı holde sabahtan beri ve uykuya teslim olmuyor şarkı söylüyor kedi hakkında ve tabii çok ekşitiyor yüzünü. Ama neden – *acaba*? Herhalde görmediniz, onun nasıl dans ettiğini.

Hayır, bana öyle geliyor ki onu hiç görmedim. Onunla aynı evde yaşıyorum uzun yıllardır, ama işin aslı Tinbergen cadısı – hiç de yaşlı bir kadın değil burada yazıldığı ve sabah akşam mutfakta gördüğüm kadarıyla. O yaşlı kadın bir başkası, onun soyadı Trahtenberg, Şeyna Solomonovna Trahtenberg, bir Musevi kadın, emekli, tek başına bir emekli kadın ve her sabah ona günaydın diyorum, akşamleyin de iyi akşamlar diyorum, o da yanıt veriyor, çok dolgun bir kadın, ağarmış kızıl saçları var, kıvırcık, altmış yaşında, onunla hemen hemen hiç konuşmuyoruz, biz basitçe